

Панченко О.А.

ДЗ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр
Міністерства охорони здоров'я України»

ПРОВАЛ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У сучасному інформаційному суспільстві в системі регулювання соціальних та політичних відносин центральне місце займає державна інформаційна політика – діяльність системи органів державної влади і управління в інформаційно-психологічній сфері. Прозорість державної інформаційної політики є основою забезпечення соціально-психологічної стабільності та успішного економічного розвитку країни. Практика інформаційно-психологічного впливу набуває в сучасному світі дедалі більшого розвитку. Терміни «інформаційні» та «психологічні» війни активно використовуються політиками і політологами та частіше з'являються в контексті проблем інформаційної безпеки держави.

У статті проаналізовано ризики громадських протестних явищ через призму невдалої інформаційної політики держави в разі загрози захворювання коронавірусною інфекцією. Ризики полягають у тому, що події у Нових Санжарах можуть легко масштабуватися на будь-який регіон, а то й країну загалом, і не тільки в інформаційній, але й у площині державного керування на всіх рівнях. Має стати значущим для вживання необхідних заходів превенції той факт, що будь-яка інформаційна провокація може створити в державі хаос, який буде дуже важко контролювати. Запорукою запобігання виникненню стихійних, і що більш загрозово, чітко організованих громадських протестних явищ має стати кардинальна зміна ставлення державних лідерів і інституцій до свого народу в плані відкритості, чесності інформаційних відносин і прозорості дій.

Кардинальна зміна в підходах держави до вирішення цієї проблеми має стати одним із пріоритетів у забезпеченні національної безпеки. В умовах турбулентності вирішення проблеми захисту суспільства в інформаційній сфері повинно мати комплексний системний характер та здійснюватися на різних рівнях: нормативному, інституційному та особистісному.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, інформаційна політика, інформаційне суспільство, загрози та ризики.

Постановка проблеми. У системі регулювання соціальних та політичних відносин у сучасному інформаційному суспільстві центральне місце займає державна інформаційна політика – діяльність системи органів державної влади й управління в інформаційно-психологічній сфері. Прозорість державної інформаційної політики є основою забезпечення соціально-психологічної стабільності та успішного економічного розвитку країни. Практика інформаційно-психологічного впливу набуває в сучасному світі дедалі більшого розвитку. Терміни «інформаційні» та «психологічні» війни активно використовуються політиками і політологами та дедалі частіше з'являються в контексті проблем інформаційної безпеки держави [2]. У разі проведення психологічної війни на перше місце виходять процеси формування громадської думки. Головним інструментом інформаційно-психологічного впливу є новини, які передаються через засоби масової інформації, інтернет і т.п. [7]

Новини – оперативна інформація, яка становить політичний, соціальний або економічний інтерес для аудиторії у своїй свіжості, тобто повідомлення про події, що сталися нещодавно або нині відбуваються.

Останні події в країні показують суттєві недоліки в роботі офіційних осіб і державних інститутів у сфері державної інформаційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням ролі держави у формуванні інформаційного суспільства та забезпеченні інформаційної безпеки займаються такі автори, як Г. Почепцов [5], У. Ільницька [3], В.О. Хорошко [7], Ю.О. Горбань [2], З.М. Бржезьська [1] та ін.

Нині прикладом невдалої інформаційної політики держави є ситуація з коронавірусом. Численні публікації в ЗМІ, виступи на різних ток-шоу, повідомлення в новинах істотно випередили офіційне висвітлення ставлення влади до цієї проблеми. Вважаю за необхідне відтворити авторське бачення ситуації.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є оцінити ризики громадських протестних явищ через призму невдалої інформаційної політики держави в разі загрози захворювання на коронавірусну інфекцію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Про провал державної інформаційної політики у зв'язку з коронавірусною інфекцією свідчить те, що протягом місяця після появи тривожних новин не були розроблені (або не повідомлено про їх розробку) державні підходи до діагностики, лікування та протиепідемічні заходи при роботі з коронавірусною інфекцією. Проте була заява Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства про відсутність негативних загроз для економіки України у зв'язку з епідемією. Ця інформація пролунала від голови міністерства Т. Милованова в ефірі одного з українських телеканалів 24 лютого врозріз із виступами лідерів світових держав, які дали невтішні економічні прогнози. Так, Міністр торгівлі та промисловості Сінгапуру Чань Чунь Сін 21 лютого [4] заявив, що темпи зростання ВВП країни, а також індикатори ділової та споживчої довіри можуть серйозно постраждати в результаті спалаху пневмонії, викликаной новим коронавірусом в Китаї. Чи чув про це Милованов? Його заява – це дезінформація або інформаційна диверсія?!

Чому за місяць епідемії Міністерством охорони здоров'я не був організований епідеміологічний контроль з приводу коронавірусу? Також виникає низка питань у зв'язку з наведеними нижче проблемами.

1. У 2017 р. була ліквідована Державна санітарно-епідеміологічна служба України. Нагадаємо, що саме цей орган реалізовує першочергові заходи щодо профілактики інфекційних хвороб, здійснює санітарні заходи щодо охорони території України від занесення та поширення особливо небезпечних (у тому числі карантинних) і небезпечних інфекційних хвороб, здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд і контроль у пунктах пропуску через державний кордон, здійснює державний санітарно-епідеміологічний нагляд і контроль за дотриманням вимог санітарного законодавства. Треба визнати, що 26 лютого 2020 р. уряд прийняв рішення відновити посаду головного державного санітарного лікаря, але про відновлення самої служби поки не йдеться. Риторичне питання: хто буде займатися проблемою, одна людина?!

2. Не організований належним чином контроль хворих на транспорті (літаки, поїзди, автобуси).

3. Не організована санітарно-просвітницька робота серед населення, тому що ліквідовані центри здоров'я, а інститут стратегічних досліджень знаходиться в стані стагнації.

4. Чиновники Міністерства охорони здоров'я України так захопилися ліквідацією міністерства, що втратили розуміння того, що МОЗ України – це державна інституція, яка має забезпечити захист від особливо небезпечних інфекцій всіх громадян України. Хто це буде робити в сучасних умовах? Залишилися тільки сімейні лікарі. Це професійна неадекватність чиновників або це злочин проти народу України?!

Останні події в Нових Санжарах привернули до себе увагу. Ситуація, що склалася, стала можлива завдяки безграмотній «інформаційній політиці». Інформаційна небезпека в країні створилася через відсутність певної координації та системи надання медичної допомоги під керівництвом певних структур влади, що привело до нестабільності. Громадяни не довіряють державним структурам, чиновникам і загалом бюрократії, розуміючи, що ніхто їх не захищає, а будь-які управлінські рішення несуть негативні наслідки. Тому поява інформації, що евакуйовані громадяни України та інших країн із Китаю будуть направлені у Львівську, Тернопільську, Київську та Полтавську області, ввели співтовариство громадян і професійних медиків у турбулентність, стан розриву інформаційної бомби. Медики, як зазвичай, не отримавши від Міністерства охорони здоров'я компетентної інформації, на основі досвіду отримання непрофесійних управлінських рішень із боку МОЗ, стурбовані власною безпекою під час виконання можливих професійних обов'язків під час роботи з хворими на коронавірусну інфекцію. Маючи негативний досвід діяльності місцевих чиновників, які часто приймають рішення не на благо жителів своїх територій, народ занепокоївся безпекою своїх дітей, родичів, їх можливістю зараження коронавірусною інфекцією. Сталося це на тлі багаторічної війни на Донбасі, коли жителі Львівської, Тернопільської, Житомирської, Київської, Полтавської областей їздили воювати на території Донецької та Луганської областей. Приїзд лише 72 осіб в умовах трагічних, хворобливих, військових дій, пов'язаних із заподіяними матеріальними збитками та шкодою здоров'ю жителів цих регіонів, які вже мали досвід повернення інвалідів та захоронення співвітчизників, сприйняли як інформаційну атаку, що призвела до масштабної акції занепокоєння. При цьому виступ Президента В. Зеленського 20 лютого із закликом до співгромадян шанобливо поставитися

до евакуйованих із Китаю українців та підтримати їх, а не перешкоджати їх поверненню на рідну землю, не став стримуючим фактором, а відіграв роль детонатора.

У той час, коли Міністр охорони здоров'я мала організувати державні заходи на створення епідемічного режиму в державі та припинення поширення коронавірусної інфекції, вона два тижні перебувала у Нових Санжарах поруч зі здоровими людьми, які не потребували допомоги. Що це таке: службова недбалість чи професійна некомпетентність?

А тепер головне: яке відношення має санаторій у Нових Санжарах до лікування інфекційних захворювань?! Хто прийняв таке «мудре» управлінське рішення розмістити людей в абсолютно непристосованому для цього приміщенні, без підготовленого для цього медперсоналу, відповідного обладнання, виконання вимог та санітарно-гігієнічних норм, водопостачання, каналізації та очищення повітря, з точки зору епідеміології, медицини, юриспруденції і, врешті-решт, політики. Санаторій – це «чашка Петрі»?!

У Китаї за 10 днів побудували лікарню для хворих на коронавірус на 1000 ліжок. Невже в цілій Україні немає лікувального закладу, в якому можна розмістити 72 особи на обсервацію?

Знову держава програла в інформаційній роботі з населенням.

Понад 400 із 900 школярів Новосанжарської загальноосвітньої школи не прийшли на заняття 21 лютого, наступного дня після приїзду до місцевого санаторію евакуйованих з Уханя. Про це розповів директор школи М. Решетило.

Із ситуації в Нових Санжарах почав у парламенті свій звіт прем'єр-міністр О. Гончарук (21 лютого 2020 р.), зазначивши, що у фокусі уряду завжди залишається людина, тому усім необхідним евакуйовані забезпечені. На його думку, причиною таких подій у Полтавській області, зокрема, є інформаційна війна, яка триває проти України всередині і ззовні: «Думаю, що інформаційне поле будуть продовжувати розкачувати, щоб створити паніку, щоб зневірити населення, посіяти серед нас недовіру і розбрат».

Можна погодитися з такою думкою. Але чи здійснює держава дієві заходи щодо протидії інформаційній війні і чи не створює нові приводи для інформаційних атак?

Отже, що необхідно було зробити для того, щоб населення України включилося в протистояння з коронавірусною інфекцією, а не з прибулими людьми? На рівні уряду:

1) прорахувати ризики для економіки від можливих хворих на коронавірусну інфекцію і розв'язку ускладнень від інфекції;

2) виділити кошти з фонду надзвичайних ситуацій на проведення загальнодержавного протиепідемічного дослідження;

3) відкрити фінансування на придбання тестових систем для діагностики коронавірусної інфекції;

4) терміново розпочати фінансування медико-біологічних та соціально-психологічних наукових програм у цьому напрямі;

5) створити функціонуючі протиепідемічні центри та організувати взаємодію держструктур на рівні обласних центрів;

6) міграційним службам визначити порядок потрапляння в Україну громадян України та іноземців, хворих на коронавірусну інфекцію, людей із підозрою на коронавірусну інфекцію, людей, які перенесли коронавірусну інфекцію з відповідною документацією та відповідною відміткою, а також визначити статус здорових людей і тих, які знаходяться поза підозрою;

7) зобов'язати засоби масової інформації публікувати дані щодо коронавірусної інфекції тільки з офіційних джерел, за публікацію недостовірних даних притягати до відповідальності згідно із законами України;

8) на рівні Міністерства охорони здоров'я організувати санітарно-просвітницьку роботу серед населення силами сімейних лікарів та підпорядкованих їм структур;

9) організувати науково-дослідні роботи щодо вивчення коронавірусної інфекції, в екстреному порядку видати методологічні рекомендації, обов'язкові до застосування підлеглим структурам Міністерства охорони здоров'я України;

10) виділити спеціальні підрозділи інфекційних лікарень для прийому хворих із підозрою на коронавірусну інфекцію;

11) організувати дистанційне навчання лікарів усіх спеціальностей за короткою навчальною програмою, з приводу коронавірусної інфекції та можливих ускладнень (діагностика, тактика ведення, лікування ускладнення, реабілітації, поховання);

12) спеціальна підготовка лікарів під час лікування хворих із метою профілактики зараження (два лікарів в Китаї вже померло);

13) щоденне інформування Міністром особисто (і головним інфекціоністом МОЗ України) населення про стан справ в Україні з приводу коронавірусної інфекції, з публікацією конкретних

даних про кількість хворих, заражених, підозрюваних і тих, що видужали.

Населення України має бути впевнене, що державні структури зроблять все, щоб люди були в безпеці, і ситуація перебуває під контролем. Для реалізації останнього медичним експертам на обласному рівні необхідно:

- організувати моніторинг міграції населення;
- організувати логістику протиепідемічного руху на кордонах областей;
- вишукати ресурси на виготовлення масок та інших засобів захисту;
- інформувати населення безпосередньо першим керівником через засоби масової інформації з метою запобігання чуток та нестачі інформації.

Свою чергою, місцевим органам влади необхідно:

- організувати протиепідемічний режим у місцях масового скупчення людей;
- взяти на облік ризиковані потоки міграції населення;
- посилити контроль харчових продуктів;
- нести відповідальність у забезпеченні санітарним та евакуаційним транспортом (хворих, підозрюваних, померлих). У рейдах мають брати участь журналісти. У процесі виконання всіх цих заходів державні структури повинні контролювати ситуацію, щоб не виникала паніка.

Переходячи від часткового до загального, зазначимо наступне. *Національна безпека* – здатність держави задовольняти потреби людини в життєдіяльності, самореалізації та розвитку з мінімалізацією ризиків збитку набутим базовим цінностям. Беручи за основу таку базову цінність, як психічне здоров'я, підкреслимо, що інформаційна атака (спланований, масований інформаційний вплив із метою формування запрограмованої громадської думки, а отже, і поведінки) прямо або побічно служить причиною різних стресорів, що призводять до психічних порушень [1; 3].

Наявні в суспільстві протиріччя не сприяють нарощуванню позитивних національних цінностей, формуючи в багатьох випадках антигромадський спосіб життя, різноманітні, в тому числі аморальні, погляди і вчинки. В результаті утворюється тимчасова або стійка неузгодженість особистості з соціумом, що лежить в основі більшості форм злочинної поведінки. Поліпшення стану психічного здоров'я населення має важливе значення саме з цієї позиції (зауважимо, що за повідомленнями ЗМІ [6], кожен третій українець страждає від різних психічних розладів). Однак поліпшенню перешкоджає багато чинників

ризиків, в тому числі неадекватна інформаційна політика [5].

Незабезпечення державою належного рівня безпеки, психічного благополуччя своїх громадян зумовлює і поширення такого явища, як дискредитація державної влади, яка виступає однією з ключових фаз соціальної напруженості. Соціальна напруженість – це такий нестабільний стан суспільства, де емоційно-психологічна компонента відіграє одну з провідних ролей. Можна припустити, що соціальна напруженість створюється для того, щоб викликати дискредитацію влади, провести надлом усталених цінностей, менталітету, суспільної думки про державні інститути і т.п. Хоча соціальна напруженість може бути викликана не тільки прагненням досягнення будь-якої мети, але й різного роду помилками і некомпетентністю лідерів. Стійка і тривалий час не розв'язана ситуація неузгодженості потреб, інтересів, соціальних очікувань населення та мірою їх фактичного задоволення призводить до накопичення невдоволення, посилення агресивності, наростання психічної втоми і дратівливості.

Локальний хаос, що стихійно (або організовано) виник у Нових Санжарах, показав, наскільки сильна напруга в суспільстві, наскільки легко ним маніпулювати і наскільки легким завданням для зовнішнього ворога буде створити за необхідності великий хаос.

Крайня негативна точка соціальної напруженості – вчинення злочинів, що відрізняються, зокрема, жорстокістю і цинічністю, з яких найбільш небезпечними є акти тероризму (в Нових Санжарах до відкритого терору не дійшло, але автобуси були побиті камінням). В умовах гострої соціальної напруженості зростає рівень конфліктності в міжособистісних відносинах; розриваються усталені соціальні зв'язки; послаблюється стримуючий вплив громадської думки; активізується вимушена міграція населення.

Вирішення глобальних державних проблем та головних безпекових питань охорони здоров'я населення (особливо небезпечні інфекції, туберкульоз, дитячі інфекції, сезонні інфекції, психіатрія, наркологія, реанімація, травматологія, екстрена хірургія) має бути під керівництвом виключно Міністерства охорони здоров'я, тобто пацієнт має право отримати кваліфіковану та висококваліфіковану допомогу незалежно від регіону проживання. Охорона здоров'я – це не оплата медичних послуг, а забезпечення населення охороною здоров'я, це різні по суті поняття. Кардинальна зміна в підходах держави до вирішення цієї

проблеми має стати одним із пріоритетів у забезпеченні національної безпеки.

PS. На час закінчення роботи над статтею за повідомленнями ЗМІ щодо коронавірусу:

- загальна кількість підтверджених інфікованих – 89 527;
- померлих – 3056;
- інфікованих в Україні – 1.

Висновки. Коронавірусна інфекція є окремим прикладом провалу державної інформаційної політики. Ризики полягають у тому, що події в Нових Санжарах можуть легко масштабуватися на будь-який регіон, а то й країну загалом, і не

тільки в інформаційній, але й у площині державного керування на всіх рівнях. Має стати значущим для вживання необхідних заходів превенції той факт, що будь-яка інформаційна провокація може створити в державі хаос, який виявиться дуже важко контролювати.

Запорукою запобігання виникненню стихійних, і що більш загрозово, чітко організованих громадських протестних явищ має стати кардинальна зміна ставлення державних лідерів і інституцій до свого народу в плані відкритості, чесності інформаційних відносин і прозорості своїх дій.

Список літератури:

1. Бржезька З.М., Довженко Н.М., Киричок Р.В., Гайдур Г.І., Аносов А.О. Інформаційні війни: проблеми, загрози та протидія. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2019. № 3 (3). С. 88–96.
2. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник НАДУ*. 2015. № 1. С. 136–141.
3. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Політичні науки*. Вип. 2. № 1. 2016. С. 27–32.
4. Інформаційний дайджест новин Уряду від 21 лютого 2020 року. URL: <https://dn.gov.ua/ua/news/informacijnij-dajzhest-novin-uryadu-vid-21-lyutogo-2020-roku>.
5. Почепцов Г.Г. Інформаційна політика : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 663 с.
6. Украина занимает первое место по количеству психических расстройств в Европе. URL: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/ukraina-zanimaet-pervoe-mesto-po-kolichestvu-psihicheskikh-rasstroystv-v-evrope-1009380.html>.
7. Хорошко В.О., Хохлачова Ю.Є. Інформаційна війна. ЗМІ як інструмент інформаційного впливу на суспільство. *Научный журнал информационной безопасности*. 2016. Вып. 22(3). С. 283–288.

Panchenko O.A. FAILURE OF THE UKRAINE'S STATE INFORMATION POLICY

In the modern information society, in the system of regulation of social and political relations, the central place is occupied by the state information policy – the activity of the system of bodies of state power and management in the information-psychological sphere. Transparency of the state information policy is the basis for ensuring socio-psychological stability and successful economic development of the country. The practice of information-psychological impact is gaining more and more development in the modern world. The terms “information” and “psychological” wars are actively used by politicians and political scientists, and are increasingly appearing in the context of state information security problems.

In the article, scientists analyzed the risks of public protest phenomena through the prism of an unsuccessful state information policy in the event of a threat of coronavirus infection. The risk is the events in New Sanzhary can easily be scaled to any region or even the country as a whole, and not only information, but also in public administration at all levels of the plane. The fact that any information provocation can create chaos in the state, which will turn out to be very difficult to control, should become significant for taking the necessary preventive measures. The key to preventing the occurrence of spontaneous, and more menacingly clearly organized public protest phenomena should be a radical change in the attitude of state leaders and institutions towards their people in terms of openness, honesty in information relations and transparency of their actions.

A fundamental change in the state's approaches to solving this problem should become one of the priorities in ensuring national security. In the conditions of turbulence the solution of the problem of protection of the society in the information sphere must be complex-systemic in nature and implemented at different levels: normative, institutional, personal.

Key words: *information, information security, information policy, information society, threats and risks.*